

Waldemar Ireneusz Oszczyda

UZDROWISKO VYŠNÉ RUŽBACHY

Słowacka miejscowość **Vyšné Ružbachy** (pol. **Wyżne Druzbaki**), położona jest na wysokości 623 m n.p.m., u podnóża wschodnich stoków Pogórza Spiskiego (Magury Spiskiej), przy źródłach naturalnych wód leczniczych.

Pierwsza znana wzmianka o istnieniu wioski pochodzi z 1288 roku. Wtedy właśnie sołtys Henrich (Henryk) z Podolińca miał założyć wioski Niżne i Wyżne Druzbaki. W roku 1412 Druzbaki, leżące w dobrach zamku Lubowla, zastawione zostały, wraz z innymi dobrami szesnastu miast spiskich¹, przez Zygmunta Luksemburskiego, króla czeskiego i węgierskiego, u Władysława Jagiełły, króla polskiego, w zamian za wysoką pożyczkę w postaci 37 tysięcy kop srebrnych groszy praskich. Od tego czasu aż do 1769 roku administrowane były przez polskiego starostę spiskiego, urzędującego na zamku Stará Ľubovňa (pol. Stara Lubowla).

Początki rozwoju miejscowego uzdrawiska sięgają schyłku XVI wieku, gdy starostwo spiskie znajdowało się w rękach rodu Lubomirskich. W 1595 roku zbudowany został budynek uzdrawiskowy z basenem, kuchnią, jadalnią i świetlicą. Druzbaki stały się znanym uzdrawiskiem i miejscem wypoczynku polskiej oraz węgierskiej szlachty. Zajęcie starostwa spiskiego przez wojska austriackie (1769 r.) i pierwszy rozbiór Polski (1772 r.), wpłynęły na zahamowanie rozwoju uzdrawiska. Rozpoczął się proces jego powolnego upadku. W 1825 roku miejscowość była majątkiem barona von Jony, który zdecydował się na odnowę istniejącego kurortu. Rozpoczął przebudowę zaplecza uzdrawiskowego. Zbudował nowy dwór, dom uzdrawiskowy i urządził nowe łaźnie. Rodzina Jony była w posiadaniu uzdrawiska aż do 1865 roku. Później, przez krótki okres czasu, było ono majątkiem liceum w Kieżmarku, od którego w 1882 roku odkupił go hrabia Andrzej Zamoyski.

Polski hrabia starał się w pełni wykorzystać walory lecznicze miejscowości. W tym celu podjął szeroko zakrojoną działalność budowlaną. Wzniósł i wyposażył kilka nowych obiektów uzdrawiskowych oraz przeprowadził rozbudowę istniejących obiektów. W 1927 roku zbudował funkcjonujący do dziś hotel uzdrawiskowy i urządził przy nim kąpielisko termalne, które było największym kąpieliskiem naturalnym w ówczesnej Czechosłowacji. Napływająca do niego ze źródła „Izabela” woda zawierała optymalne ilości wapnia i magnezu oraz pewną ilość litu, który działa antydepresyjnie. Oryginalność kąpieliska podkreślała urządzona pośrodku niego wysepka z naturalnym drzewem.

¹ 13 miast spiskich plus dominium lubowelskie, w skład którego wchodziły trzy miejscowości: Stara Lubowla, Podoliniec i Gniazda (Hniezdne).

Po śmierci hr. Andrzeja miejscowość z uzdrowiskiem przejął jego syn Jan Kanty hrabia Zamoyski, który kontynuował dzieło rozpoczęte przez ojca. Jan Kanty był żonaty z Izabellą de Bourbon, siostrzenicą króla Hiszpanii². Rozbudował i zmodernizował istniejące urządzenia uzdrowiskowe. Znane i urocze uzdrowisko odwiedził, jeszcze przed wojną, Alfons XIII, król Hiszpanii. Plany rozwoju Drużbaków zniweczył wybuch drugiej wojny światowej. Po jej zakończeniu komunistyczne władze czechosłowackie przeprowadziły nacjonalizację uzdrowiska i całego majątku Zamoyskich.

W 1952 roku uzdrowisko administrowała centrala związków zawodowych (ROH – Rewolucyjnego Ruchu Związkowego). Pięć lat później znów było majątkiem państwowym (1957 r.). Stare budynki uzdrowiskowe, wybudowane przeważnie w latach 1920–1940, uzupełnione zostały kilkoma nowymi obiektami wzniesionymi w latach 1975–1997.

Obecny kompleks uzdrowiskowy tworzy kilka budynków oferujących pobyty lecznicze. Oazą zdrowia u podnóża Tatr Wysokich jest zwłaszcza luksusowy, niedawno zmodernizowany, czterogwiazdkowy „Grand Hotel Strand”. Zbudowany został w ciekawym stylu hiszpańskim. Jego goście skorzystać mogą z czynnego cały rok basenu termalnego „Izabela”. Hotel połączony jest z pawilonem balneoterapii, posiada *thermal wellness*.

Basen w Wyżnych Drużbakach (źródło: <http://www.pieniny.sk>)

W parku uzdrowiskowym znajduje się dom uzdrowiskowy „Travertín I”. Zbudowany w połowie lat 70. XX wieku obiekt dysponuje 61 pokojami ze 122 łózkami. Połączony jest korytarzem z domem uzdrowiskowym „Travertín II”, zbudowanym w końcu lat 90. XX wieku i posiadającym 164 miejsca noclegowe.

Oprócz wspomnianych domów uzdrowiskowych pacjenci skorzystać mogą z pobytu w zbudowanych przez Zamoyskich tzw. chatkach szwajcarskich.

² Jan Kanty hr. Zamoyski ożenił się z Izabellą de Bourbon, księżniczką Obojga Sycylii, infantką Hiszpanii. Ślub pary odbył się 9 marca 1929 w Madrycie.

„Biały Dom” (fot. M. Števík)

W **Wyżnych Družbakach** znajduje się zabytkowy barokowy kościół zbudowany w II połowie XVII wieku. Na skraju miejscowości położony jest stary trawertynowy kamieniołom, w którym znajduje się unikalna galeria plenerowa urządzona z ponad stu kamiennych rzeźb. Rzeźby z trawertynu są owocem międzynarodowych plenerów rzeźbiarskich odbywających się tutaj od 1964 roku.

Do najbardziej znanych obiektów uzdrowiskowo-turystycznych Wyżnych Družbaków zaliczyć można:

1. **Stary dom uzdrowiskowy** – parterowy budynek z przeszkloną werandą położony po lewej stronie drogi dojazdowej do uzdrowiska; przypuszczalnie jest to jedyny zachowany dom uzdrowiskowy z I połowy XVIII wieku; w jego wnętrzu urządzono 20 kabin, w których korzystano z kąpieli wannowych w wodzie z zawartością CO₂; wodę do wanien dostarczano ze źródła Izabela (jeziorko „Krater”).

2. **„Biały Dom”** – najbardziej znany budynek uzdrowiskowy, zawdzięczający swoją nazwę białej fasadzie wykonanej z trawertynu; przez długie lata pełnił funkcję siedziby dyrekcji uzdrowiska. Zbudowany został na trawertynowej skale przez ówczesnego właściciela miejscowości, Jana Kantego hr. Zamoyskiego, i otwarty w 1931 roku; przypuszcza się, że budowla wzorowana była na jednym z pałaców w Monte Carlo. Pierwotnie jako „Casino” oferował wypoczynek i usługi uzdrowiskowe, czyli noclegi, wyżywienie i zabawę dla gości uzdrowiskowych, pochodzących z wyższych sfer społecznych. Budynek zaprojektował architekt Kesselbauer z Lewoczy, a zbudował inż. Jozef Kováč.

Obecnie w jego wnętrzu mieści się jadalnia, kawiarnia, centrum uzdrowiskowe i salon uzdrowiskowy. Odbywają się tu liczne imprezy towarzyskie – bale, recepcje, bankiety, rauty, wesela, jubileusze, studniówki. „Biały Dom” jest również centrum gastronomicznym dla gości przebywających w pozostałych obiektach uzdrowiskowych (Dom Zdrojowy Travertín I, Travertín II i chatki szwajcarskie). „Biały Dom” posiada restaurację urządzoną przez hr. Jana Kantego Zamoyskiego, znaną ze smacznej kuchni.

Jeziorko trawertynowe „Krater” (źródło: I. Chalupický, *Spiš, perla Slovenska*, fot. Ladislav Jiroušek)

3. **Jeziorko trawertynowe „Krater”** – jedyny z czterech miejscowych kraterów trawertynowych, którego wnętrze wypełnia woda lecznicza. Jest największym trawertynowym jeziorem na Słowacji.

Poziom wody w jeziorku jest wyższy niż poziom otaczającego go terenu. Jeziorka takie powstały w wyniku procesów geologicznych związanych z zapadnięciem się kop trawertynowych, otaczających mocno zmineralizowane źródła bogate w wapień.

„Krater” posiada stosunkowo stałe stosunki wodne. Zasilany jest przez źródło o wydajności około 8 litrów na sekundę. W celu zapewnienia lepszego przepływu wody i osiągnięcia wymienionej wydajności, pogłębiono w 1958 roku istniejący w „Kraterze” odwiert do głębokości 9 metrów. Do jego wnętrza dostaje się dwutlenek węgla przenikający nieprzerwanie przez porowate dno. Zawartość CO_2 w tutejszej wodzie wynosi 900–1360 mg/l.

Źródło wody znajduje się pośrodku trawertynowej kopy na głębokości ok. 4 metrów. Woda w jeziorku „Krater”, podobnie jak i w ośmiu innych, obecnie aktywnych miejscowych źródłach mineralnych, pochodzi z niedalekiego masywu Tatr Bielskich. Tam gromadzi się i podlega mineralizacji w warstwach tworzących pogórze, przepływa przez warstwy łupków i fliszu Magury Spiskiej. Wydostaje się pod ciśnieniem na powierzchnię ziemi w pobliżu Wyżnych Drużbaków, gdzie występuje tzw. okno tektoniczne.

Dogodne warunki środowiskowe sprzyjały powolnemu wytworzeniu okrągłego jeziorka, przypominającego krater, o średnicy 20 metrów, głębokości 2 do 3 metrów i powierzchni ok. 284 m². Naturalne obrzeże jeziorka tworzy trawertyn o wysokości ok. 1 metra, który znajduje się na wierzchołku niewyraźnej kopy. Proces formowania się obrzeża przebiega nieprzerwanie; tworzą się nowe warstwy osadów mineralnych pochodzących z wody, zamieniające się na trawertyn. Jeziorko zasilane jest ze źródła „Izabela”. „Krater” jest od 1967 roku chronionym prawem pomnikiem przyrody.

Miejscowa woda lecznicza zaliczana jest do grupy wodorowęglanowo-siarczanowych, wapienno-magnezowych, węglanowych, hipotonicznych wód mineralnych. Dziewięć miejscowych źródeł wód mineralnych o temperaturze 19–22,3°C posiada wydajność ok. 150 litrów wody mineralnej na sekundę.

Lecznicze działanie naturalnej węglanowej wody mineralnej związane jest z dostawaniem się pod naskórek podczas kąpieli dwutlenku węgla, który powoduje rozszerzenie kapilarów skóry i jej przekrwienie.

W uzdrawisku leczy się niektóre choroby i zaburzenia psychiczne, choroby układu ruchowego, choroby zawodowe, układu krążenia, układu oddechowego, onkologiczne i choroby kobiece. Leczniczo działa na pacjentów również miejscowy klimat. Uzdrawisko położone jest bowiem na skraju lasu iglastego rozciągającego się u podnóża gór i otoczone parkiem uzdrawiskowym urozmaiconym mnóstwem drewnianych rzeźb.

Unikalne trawerynowe rzeźby w Wyżnych Družbakach (fot. M. Števík)

Žródla:

1. Eva Potočná: *Kúpeľná obec – Vyšné Ružbachy (Uzdrawisko – Wyżne Ružbachy)*.
2. pl.wikipedia.org
3. Różne materiały promocyjne w języku słowackim i polskim.